

«شناسایی و تحلیل عوامل امنیتی شدن بحران‌های اجتماعی»

(مبنتی بر شناخت و واکاوی بحران‌های اجتماعی سه دهه اخیر ایران)

دکتر حمید سجادی^۱

چکیده:

بحران محوری‌ترین مقوله نامی، نقطه عطف خطیر با پیامدهای احتمالا منفی، برای افراد، جامعه یا سیستم است. بحران موجب تنش در جامعه است که تغییرات بسیار سریع در محدوده‌ی اندکی از زمان را رقم می‌زند؛ آنچنان که با وجه غافلگیرکنندگی شناسایی می‌شود و کمتر مجالی برای کنشگری باقی می‌گذارد. با توجه به این که بحران برهه‌ای است که برآورد وضعیت و راهکارهای کنترل وضعیت در پایین‌ترین سطح تنزل می‌یابد، لاجرم میزان تاثیرپذیری و آسیب‌پذیری از بحران در ارتباط با توانایی و آمادگی برای مواجهه و انطباق با شرایط جدید فهم می‌شود. گسترش حوزه اقدام و سوژه‌گی در این وضعیت اضطراری و غافلگیری، مستلزم اقدام در حوزه فرافعال و مبنتی بر شناخت روندهای آتی احتمالی است. با این توضیح طرح پژوهشی پیش رو با عنوان شناسایی و تحلیل عوامل موثر بر امنیتی شدن بحران‌های اجتماعی (مبنتی بر شناخت و واکاوی بحران‌های اجتماعی سه دهه اخیر ایران) با بررسی عوامل موثر بر امنیتی شدن بحران‌های اجتماعی ایران، بیش از هر چیز بر رویکرد نوین بر امنیت تاکید دارد. بحران‌ها می‌توانند در ابعاد اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی و غیره حادث شوند، با این حال همه آنها در سه گروه عمده اجتماعی، سیاسی و امنیتی قابل جایابی هستند. مطالعات این حوزه دال بر امکان تغییر ماهیت و نوع بحران در طول زمان دارد که به تبع آن میزان آسیب‌رسانی و صدمات احتمالی ناشی از آن را افزایش یا کاهش می‌دهد. این تغییر شکل، روش‌های برخورد با آنها را متأثر از خود می‌کند. امنیتی ساختن به فرایندی گفته می‌شود که منجر به قرار دادن برخی موضوعات در چارچوب امنیت (به معنای سخت) می‌گردد، در حالی که قبلا در این حوزه قرار نداشته است. با چسپاندن وصف امنیتی به بحران‌های اجتماعی و سیاسی ضرورت و حق برخورد با بحران با توسل به شیوه‌های خارج از عرف معمول سیاسی، مطرح می‌شود. با این وصف متغیرها در دو حوزه خرده نظام اجتماعی به عنوان زمینه‌ای که مسائل در آنجا حادث می‌شود و کنشگری و بروز اعتراضات از آنجا آغاز می‌شود، و خرده نظام سیاسی که مدیریت بحران و چگونه مواجهه آن با ناامنی، نقش بسزایی در تبیین فرایند اجتماعی بودن یا سیاسی و امنیتی شدن دارد، شناسایی، جایابی و تبیین می‌شوند. داده‌ها در این پژوهش از طریق مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده و با روش تحلیل مضمون، داده‌ها کدگذاری و مفاهیم اصلی شناسایی می‌شود.

^۱ عضو هیئت علمی گروه پژوهشی جامعه و امنیت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی